

Personalități ale vieții cultural-artistice în paginile revistei

Au existat, și înainte de anii puterii populare, publicații destinate să însoțească, să oglindească, să orienteze teatrul românesc. Prin forța lucrurilor (socială, politică, culturală), aceste publicații, unele mai importante, altele fără nici o însemnătate, n-au durat. Abia prindeau viață, abia își încropeau un program, că erau silite de împrejurări diverse (dintre care cea hotărâtoare era lipsa de interes a statului față de ele) să dispară.

Practic, revista „Teatrul” a apărut pe un teren fără tradiție. A apărut, ce e drept, pe direcția pe care s-au dezvoltat cele mai importante publicații culturale de orientare progresistă, dar fiind cea dintâi revistă cultural-artistică profilată distinct, net, ca revistă de teatru.

Anii premergători apariției revistei „Teatrul” au fost anii în care mișcarea teatrală din România cunoaște o dezvoltare impetuoasă. Iau naștere primele teatre muncitorești, apoi teatrele de stat, teatrele de păpuși, astfel încât, spre jumătatea anilor cincizeci, rețeaua teatrală are aproape configurația celei de azi. Era, prin efortul de investiție și organizare, un salt cantitativ. Era, totodată, prin noua orientare pe care o căpătase teatrul, prin rolul revoluționar, de important factor educațional, un salt calitativ.

Se copseseră condițiile apariției unei publicații de specialitate. Așa a apărut, acum un sfert de veac, revista „Teatrul”.

Om de înaltă platformă intelectuală, de mereu afirmată orientare progresistă, filozof, estetician, prozator, poet și, nu în cele din urmă, dramaturg, autorul unei opere ample, temeinic așezate pe treptele de sus ale culturii românești, Camil Petrescu avea să-și asume conducerea revistei, cu vasta lui experiență de gazetar, dar și cu suma de riscuri ale pioneratului.

Revista „Teatrul” a început prin a fi (și nutrim speranța că este și astăzi) o publicație cu rol activ, în viața cultural-artistică a țării. Anii de început ai apariției sale erau anii confruntărilor de concepții, ai luptei ideologice, ai delimitărilor de poziții, ai clarificărilor. În teatru, ca și în întreaga viață cultural-artistică, se cerca înnodat firul tradiției realiste, se impunea promovarea noului, se simțea nevoia elaborării unui program filozofic, estetic, teoretic nou.

Concepția materialist-dialectică, estetica marxistă au constituit obiectivele fundamentale ale revistei, din primii ani de apariție. În ceea ce privește principiile, orientarea revistei, de-a lungul celor douăzeci și cinci de ani de existență, s-a păstrat. Desigur, s-a schimbat perspectiva, s-a lărgit orizontul, s-a extins aria de investigare — după cum era și firesc. Dar, prin Camil Petrescu și prin ceilalți colaboratori de înalt prestigiu, pe care directorul revistei i-a solicitat și i-a statornicit în colaborare, publicația și-a afirmat profilul, cutezăm a spune, personalitatea, încă de la primele sale numere.

Privite din perspectiva sfertului de veac care a trecut, realizările par firești. Nu e chiar așa. Se semănau idei pe un ogor abia destelenit. Se investiga un teritoriu practic necunoscut. Era vorba nu numai să fie reflectate cit mai cuprinzător

„Teatrul este o imagine și un simbol al societății, un microcosm social. Învățăm cu toții ce este societatea și ce anume cere ea fiecăruia din noi asistind și meditando la un spectacol de teatru.”

TUDOR VIANU — *Responsabilitatea actorului*, nr. 2, 1956

„Cultura umanistă pe care poporul român o apără și o înțelege astăzi este o cultură în libertate, a limbajului reînținat, a drepturii lui filozofice și social-politice, nu a limbajului tăcerii vinovate.”

MIHNEA GHEORGHIU — *Ipozeze despre limbaj și învățatură în artele spectacolului*, nr. 7, 1970

„Cind lipsește actorul potrivit pe rol, orice subterfugii scenografice sînt inutile. Golul se va resimți deindată. De aceea, prima grijă : formarea colectivului.“

ION MARIN SADOVEANU —
Discuții despre „Național”,
nr. 4, 1957

„ A face regie de dragul regiei, a transforma regia și, prin asta, întregul spectacol într-o jucărie năstrușnică și frumoasă pentru regizor înseamnă, astăzi, a face teatru vechi“.

LIVIU CIULEI — *Pasionantul drum spre realism*, nr. 1, 1965

și mai exact fenomenele concrete ale tinerei (sau intineritei) mișcări teatrale, era vorba să se sintetizeze, la un nivel superior, realitatea investigată și să se emită idei directoare, cu valoare teoretică și cu largă aplicare practică. Numai așa putea fi tradus în viață un program ambițios și exigent care constituie tradiția neîntrepută a revistei.

Cronica dramatică se apleca asupra faptului concret, spectacolul. Existau (și există, firesc) o sumedenie de articole care urmăreau fenomenul și-l reflectau prompt. Stă în firea lucrurilor să existe o masivă cantitate de informație (prelucrată, firește) asupra unei realități atât de vaste, și atât de diverse, cum este teatrul. Efortul revistei a fost să se înalțe mai sus, să vadă mai departe, să înțelească neîncetat determinarea direcției de urmat, a căilor celor mai fertile, pe care să încerce neobosit orientarea vieții teatrale. Acest lucru s-a realizat prin participarea unor minți alese, a unor colaboratori de valoare deosebită, a unor personalități ale culturii.

Astăzi, cînd, la modesta rememorare a unui sfert de veac de apariție, parcurgem, număr de număr, sumarele revistei, constatăm cu satisfacție că, în paginile sale, și-au spus cuvîntul cele mai de seamă personalități ale vieții noastre culturale. Nu e puțin lucru, și nu e ușor lucru, să perseverezi în a atrage, către o revistă cu profil specific, oameni cu alte preocupări în ale scrisului. Nu e puțin lucru, și nu e ușor lucru, să determini oameni de teatru de înaltă valoare să exprime în scris, să teoretizeze, ceea ce s-au deprins să facă în practica strictă a scenei. Din acest efort continuu al redacției au rezultat pagini strălucitoare, care poartă semnături de prestigiu.

În procesul de continuă înnoire a vieții teatrale, problema care a stat, întotdeauna, în centrul atenției revistei, a fost aceea a promovării dramaturgiei originale. Pe durata întregii sale existențe, „Teatrul“ a militat consecvent pentru stimularea creației originale, așezînd piesa românească în centrul atenției. Începutul l-a făcut Ion Marin Sadoveanu, care, într-unul dintre primele numere ale revistei, scria : „Astăzi, toată lumea este de acord că repertoriul Teatrului Național trebuie să promoveze, în primul rînd, literatura dramatică originală, într-adevăr realizată cu probleme din contemporaneitate, completîndu-și activitatea cu marile repertorii clasice din literatura română“.

Acestei idei, întotdeauna prețuite, întotdeauna susținute, i-au închinat pagini de fierbinte adevătură și temeinică analiză critică Florin Tornea, Ecaterina Oproiu, Ștefan Augustin Doinaș, Radu Cosașu, Nicolae Manolescu, Horia Deleanu, Constantin Toiu, Traian Șelmaru, sau dramaturgii înșiși, începînd cu Mihail Sorbul, Al. Kirilescu, Victor Eftimiu, Tudor Mușatescu, Aurel Baranga, și continuînd, pînă azi, cu Horia Lovinescu, Paul Everac, Mihnea Gheorghiu, și desigur alții din generațiile mai tinere. Un rol deosebit a revenit publicației noastre prin asumarea răspunderii de a publica, număr de număr, texte dramatice originale. Enumerarea exhaustivă a pieselor publicate ar ocupa un spațiu tipografic imens. Ne vom mărgini să amintim pe cîțiva dintre cei mai importanți dramaturgi care și-au văzut piesele publicate între copertile revistei noastre : Camil Petrescu, Horia Lovinescu, Aurel Baranga, Paul Everac, Teodor Mazilu, Ecaterina Oproiu, Marin Sorescu, Dumitru Radu Popescu, Alexandru Sever, Sîtôt András.

Studii temeinice privind dramaturgia clasică românească, menite să readucă în atenția teatrelor moștenirea literară, au purtat semnătura lui Ion Marin Sadoveanu, Ov. S. Crohmălniceanu, Constantin Ciopraga, Nicolae Balotă, Șerban Cioculescu, Valentin Silvestru, ca să enumerăm numai pe cîțiva dintre criticii marcanți, cărora li se adaugă, cu contribuții importante în această problemă, regizorii Sică Alexandrescu, Moni Ghelenter, Crin Teodorescu și alții. Deschiderea către

cultura universală, preocuparea pentru asimilarea valorilor dramaturgice clasice și contemporane a prilejuit valoroase studii unor eminenți scriitori și critici cum sînt : Ion Marin Sadoveanu, Alfred Margul Sperber, Al. Balaci, Mihnea Gheorghiu, Florin Tornea, Valentin Silvestru.

Extinderea rețelei teatrale în anii puterii populare, practic, pe întreg teritoriul țării, amplexarea pe care o lua teatrul — profesionist și stabil — impunea, odată cu apariția revistei de specialitate, elaborarea și largă răspîndire a unei estetici aplicate, specifice, care să elucideze, să definească, să delimiteze, de pe poziții filozofice materialist-dialectice, categorii și noțiuni indispensabile consolidării unei concepții înaintate, în întreaga activitate teatrală. Revista „Teatrul” si-a asumat această răspundere, și a încercat să și-o păstreze, de-a lungul întregii sale existențe. Încă de la primele numere, revista cuprindea în paginile sale articole de estetică pe temele cele mai de actualitate și, cel mai adesea, polemice. Ciclul *Despre unele probleme*, pe care l-a susținut Camil Petrescu, a fost nu numai deschizător de drum, dar și model de elevație filozofică — estetică, într-o formulă publicistică larg accesibilă. Se abordau cele mai controversate probleme, născătoare de confuzii sau de erori, și se năzuia către cristalizarea unei estetici specifice, așa cum rezultă și din titlurile pe care le purtau articolele lui Camil Petrescu : *Obiectivitate-obiectivism, Eficiență și măiestrie artistică, Naturalism în teatru, Oglindire obiectivată și imitație, Într teatru și cinematograful, Piese „directe” sau „indirecte”* etc.

Gîndirea lui Camil Petrescu a fost continuată, în paginile revistei, de alți filozofi și esteticieni de prestigiu, dintre care, amintim pe Mircea Malița, N. Tertulian, Dumitru Ghișe, Ion Ianoși, Henri Wald, Mihnea Gheorghiu, Ion Pascadi.

În anii de început, teatrul românesc tindea să-și reînnoie tradițiile, să-și extindă specificul realist al interpretării, la scara întregii rețele teatrale. Era necesar să fie aduse în lumină bogatele experiențe ale înaintașilor care se situau, în mișcarea teatrală europeană, la un nivel cu care se puteau mindri, cu care se mindresc și continuatorii.

Remarcabile evocări ale marilor actori din trecut, semnate de Ion Marin Sadoveanu, Mihai Codreanu, Victor Eftimiu, D. I. Suchianu, aveau meritul de a sublinia, fără încetare, caracterul profund realist și, în același timp, mereu receptiv la înnoiri, al artei interpretative românești. Dealtfel, marii actori ai epocii contemporane și-au afirmat, fără excepție, apartenența la școala națională de teatru, legătura cu tradiția, așa cum rezultă cu limpezime, din numeroasele mărturii publicate de-a lungul anilor în revista „Teatrul”, de personalități ale scenei noastre, ca Lucia Sturdza Bulandra, Jules Cazaban, Marcel Anghelescu, Ștefan Ciubotărașu, Alexandru Critico, Ion Manolescu, Costache Antoniu, Gr. Vasiliu-Birlic, Radu Beligan, Dina Cocea, Ion Finteșteanu și mulți alții.

Demnă de relevant este și o altă idee, deosebit de prețioasă, care străbate aceste mărturii, anume, aceea a rolului și rostului artistului în societate. Definind artistul ca pe un cetățean, ca pe un patriot, George Vraca scria : „*Fiecare actor trebuie să folosească talentul pe care îl are, trebuie să folosească arta sa în așa fel, încît să servească, mai presus de orice, patriei*”.

Aprofundînd această idee, aplicînd-o la arta actorului, Tudor Vianu avea să scrie : „...*Cînd un actor, prin excesul individualității cabotine, sparge armonia convergentă a spectacolului, societatea primește un rău exemplu. Primește însă unul bun, atunci cînd remarcă voința personalității actoricești celei mai puternice, a talentului celui mai seducător de a se încadra, de a sluji întregul, de a face ca spectacolul să se închege. În jocul unui actor însuflețit de o conștiință, societatea primește unul din exemplele de care are multă nevoie*”.

Despre frumusețea profesiunii de slujitor al teatrului, s-au exprimat în paginile revistei noastre mulți oameni de cultură proeminenți. Iată fermecătoarele cuvinte ale lui Tudor Arghezi, despre actor și arta lui :

„*O replică de șapte cuvinte, grăite nu știu cum, modulate cumva pe o mimică fulgerătoare, ieșită fără socoteală din țîșnirea genului, neașteptată, te zguduie și te fericește. Apleacă-te puțin pe braț și strecoară-ți discret batista pe sub ochi. Ce poate fi asta? S-a trezit, neclar și tot somnoros dintr-un vis alb, în leagănul tainelor tale, pruncul pe care-l omori în fiecare zi cîte puțin*”.

Dar, dincolo de marginile admirației și prețuirii muncii omului de teatru, s-a făcut întotdeauna auzită, prin paginile revistei „Teatrul”, cerința ca arta, meșteșugul acestuia să se perfecționeze neîncetat, să fie așezate pe temelii științifice, rezultate din studiu și exerciții neîntrerupte. Eliminarea întreprinderii întâmplătoare, bazată pe intuiție și lipsită de cultură, preocupă deopotrivă pe oamenii scenei, ca și pe cei care le urmăresc activitatea. Ion Finteșteanu scria : „*Actul de creație este rezultatul unei intense și pătrunse munci artistice, științifice, dirijate. El se petrece în punctul unde se confruntă conștiința artistică a actorului cu studiul și munca lui creatoră*”.

În consens, Tudor Arghezi avea să încredințeze revistei următoarele rînduri : „*Lipsa, nu a dicțiunii, lipsa capacității de modelare a cuvîntului pe idee și senti-*

ment, e necesar să fie de urgență remediată... Instanța care ar putea mai bine să ajute pe actor să înțeleagă substanța și nuanța, și să reproducă-n grai, cred că aparține scriitorilor, din toate meșteșugurile artistice mentorii cei mai exact orientați în a duce printru prâpăstii și culmi, caravanele de senzații și cuvinte, înecate în mlaștinile peisajului aфон”.

Nevoia de perfecționare a artei scenice, a meșteșugurilor interpretative, necesitatea formulării teoretice a tendințelor și aspirațiilor oamenilor de teatru, le-au exprimat, cel mai bine, cel mai exact, oamenii de teatru înșiși, prin cei mai reprezentativi artiști. Dintre numeroasele exemple care ne stau la îndemână, alegem pe Crin Teodorescu, eminent regizor, dar și subtil teoretician al teatrului, constant colaborator al revistei. Atenț și receptiv la toate fenomenele specifice, nu numai domeniului de activitate, dar și epocii sale, Crin Teodorescu scria: „Evident că sintem contemporanii unui proces de constituire a unei noi sensibilități artistice, pe măsura unei noi sensibilități a epocii. Ceea ce pretinde continue reevaluări. Dar, de aici, pînă a te lăsa tiranizat de fluctuațiile capricioase ale unor anumite mode, e o distanță. În fond, e vorba de două poziții: prima e o condiție necesară a asimilării culturii; a doua nu e decît o aderență epidermică, tutelată de snobism”. Sau, în altă parte: „Revitalizarea jocului o socotim necesară, dar în același timp nu putem rămîne satisfăcuți cu un teatru care nu urcă dincolo de pragul senzațiilor. Trebuie să continuăm să tindem către o zonă superioară, care pentru mine e aceea a tensiunii în conștiință. Cred că felul superior al teatrului trebuie să-l constituie înfățișarea acului efort plenar al omului, de a se înțelege pe sine, de a-și gîndi existența, de a-și asuma — în deplină luciditate — responsabilitatea”.

Citatele reproduse sînt, după părerea noastră, o strălucită exemplificare a felului cum gîndeau și gîndesc marile personalități ale scenei românești, legînd activitatea lor artistică de răspunderile lor cetățenești, de conștiința lor politică.

La capătul acestor pagini, o precizare: nu ne-am propus un material analitic. Paginile acestea s-au vrut doar o evocare a marilor personalități prezente pe toată durata existenței de un sfert de veac a revistei „Teatrul”, personalități întotdeauna așteptate cu interes fierbinte în redacție, și care, credem, au făcut ca publicația noastră să fie nu numai o revistă de strictă specialitate, ci o revistă de larg interes cultural.

Virgil MUNTEANU

Dramaturgia în revista „Teatrul”

25 de ani de existență a revistei „Teatrul” sînt 25 de ani de teatru românesc, în ceea ce rămîne din el, ca precipitat intelectual, prin consemnările și studiile critice asupra fenomenului teatral viu, de la cronică dramatică pînă la teoria și istoria teatrului; sînt 25 de ani de ilustrare, investigare și ecou, dar, cum vom vedea, și 25 de ani de activitate insuflețitoare a teatrelor noastre; 25 de ani de proiecte vitale — cum altfel putem numi piesele de teatru (peste 250), publicate de revistă? —, și care îi acordă acestei publicații caracterul unic de a fi un recipient de valori ale literaturii dramatice românești.

Parcînd miile de pagini, care constituie bogata zestre de opere ale dramaturgiei noastre contemporane, oricine poate să-și dea seama de caracteristicile, direcțiile, stilurile, înnoirile, cotele valorice, și, poate, și de slăbiciunile, nereușitele, dar, nu mai puțin, de încercările meritorii ale spiritului nostru românesc de a lua chip artistic, oglîndind devenirea istorică de azi în cadrele ferme ale socialismului, lupta și munca oamenilor pentru continua edificare a lumii noi, spre